

9

Valtiontuet ja niiden valvonta Euroopan unionissa

Jani Wacker

Artikkelissa tarkastellaan valtiontukien oikeudellista sääntelyä ja valvontaa Euroopan unionissa. Valtiontuella tarkoitetaan julkisesta taloudesta yksityisille yrityksille suunnattua tukea. Euroopan unionin oikeussääntelyssä valtiontukiin suhtaudutaan melko tiukasti: lähtökohta on, että valtiontuen myöntäminen on kiellettyä, ellei sitä erikseen sallita. Valtiontukien EU-oikeudellisella sääntelyllä on tarkoitus estää kilpailun vääristyminen unionin sisämarkkina-alueella. Valtion myöntämien tukien lisäksi valtiontukisääntelyn piiriin kuuluvat myös esimerkiksi kuntien myöntämät avustukset. Vuoden 2020 koronaviruspandemian vuoksi Euroopan komissio ilmoitti tilapäisesti joustavoittavansa valtiontukisääntelyä koskevaa tulkintalinjaansa.

Avainsanat: valtiontuet, valtiontukien valvonta, Euroopan unionin oikeussääntely

Johdanto

Valtiontuki tarkoittaa Euroopan unionin terminologiassa julkisten varojen kanavoimista yritysten taloudelliseen toimintaan. Valtiontuessa ei siis ole kyse valtion EU:lta saamasta tuesta tai muusta valtioon kohdistuvasta tukitoimesta, vaan sen sijaan valtiolta tai muulta julkisyhteisöltä yritykselle suuntautuvasta tuesta. Euroopan unionissa valtiontukipolitiikka on osa kilpailupolitiikkaa, jolla tähdätään unionin sisämarkkinoiden moitteettomaan toimivuuteen (Siikavirta & Parikka 2010, 1).

Artikkelissa valtiontukia tarkastellaan *oikeudellisesta* näkökulmasta. Tutkimustehtävänä on systematisoida ja tulkita niitä oikeudellisia säännöksiä, joilla säännellään valtiontukien myöntämistä ja valvontaa. Kirjoituksen tavoitteena on tehdä selkoa valtiontukien myöntämisen oikeudellisista reunaehdoista, joita erityisesti Euroopan unionin oikeussääntelystä seuraa. Koska tarkoituksena on selvittää valtiontukia koskevaan päätöksentekoon sekä tukien valvontaan osallistuvien toimijoiden asemaa ja tehtäviä, voidaan artikkelin tarkastelunäkökulmaa kutsua tältä osin institutionaaliseksi. Metodologiselta luonteeltaan artikkeli on lainopillinen eli oikeusdogmaattinen. Keskeisenä tarkastelun kohteena on näin ollen valtiontukia sääntelevän voimassa olevan oikeuden sisältö.

Kirjoituksessa tehdään selkoa EU:n valtiontukisääntelyn tarkoituksesta, keskeisestä sisällöstä sekä valtiontukien valvonnasta. Valvonnan osalta tarkastellaan ensisijaisesti sitä valvontaa, joka kohdistuu valtiontukia myöntävien suomalaisten viranomaisten toimintaan. Artikkelissa pohditaan myös EU:n valtiontukinormien merkitystä Suomen täysivaltaisuuden kannalta. Kirjoituksen loppupuolella käsitellään koronaviruspandemian vaikutuksia valtiontukisääntelyyn ja sen soveltamiseen, sillä artikkelin kirjoittamishetkellä vuonna 2020 asia on ajankohtainen pandemian vuoksi myönnettyjen poikkeuksellisten tukien vuoksi.

Valtiontukisääntelyn tausta ja tavoitteet

Euroopan taloudellisen yhdentymisen keskeinen idea on ollut *yhteismarkkinoiden toteuttaminen*, jolla tarkoitetaan yhteisönsisäisten kaupankäynnin esteiden poistamista ja yhteisen markkina-alueen muodostamista. Yhteismarkkinoiden ytimen muodostavat tulliliitto sekä niin sanottu neljän vapauden periaate eli tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaa liikkuvuus. (Joutsamo, Aalto, Kaila & Maunu 2000, 404–405; Wacker 2009, 70–71.)

Unionia edeltäneessä Euroopan yhteisössä asetettiin 1980-luvun puolivälissä tavoite yhteismarkkinoiden täysimääräisestä toteuttamisesta. Tätä varten käynnistettiin ohjelma sisämarkkinoiden loppuun saattamisesta vuoden 1992 loppuun men-

nessä. Hankkeen myötä siirryttiin käyttämään yhteismarkkinoista (*common market*) nimitystä sisämarkkinat (*internal market, single market*). Euroopan komissio julkaisi vuonna 1985 lainsäädäntösuunnitelman eli niin sanotun valkoisen kirjan sisämarkkinoiden toteuttamisesta. Se johti Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muutoksiin, jotka toteutettiin vuonna 1987 voimaan tulleella Euroopan yhtenäisasiakirjalla (Single European act). (Joutsamo ym. 2000, 6–10, 404–408; Ojanen 2016, 14.)

Sisämarkkinoiden toteuttamisen eräs väline EU:ssa on kilpailuoikeudellinen lainsäädäntö, johon myös valtion tukitoimia koskeva oikeussäätely kuuluu. Oikeudenaalana kilpailuoikeus sijoittuu julkisoikeuden ja yksityisoikeuden rajapintaan eli kilpailuoikeudessa on piirteitä näistä molemmista oikeudenaaloista. (Nykänen 2019, 28; Kuoppamäki 2018, 43; Joutsamo ym. 2000, 513–514.) Erityisesti valtiontukia koskevassa säännöstössä voidaan nähdä julkisoikeudellisia piirteitä, sillä kyse on pitkälti kahden julkisen vallan edustajan – EU:n ja sen jäsenvaltion – keskinäissuhteen sekä näiden kahden tahon oikeuksien ja velvollisuuksien sääntelystä.

Kuoppamäen mukaan valtiontukien sääntely on tärkeä osa Euroopan laajuisten yhteismarkkinoiden toimintaa. Valtiontukisääntelyn tarkoituksena on varmistaa, etteivät jäsenvaltioiden viranomaiset myönnä yhteisille sisämarkkinoille soveltumattomia ja kilpailua vääristäviä tukia. Alkio ja Hyvärinen toteavat, että Euroopan unionissa valtiontukien sääntely on kilpailupolitiikan keskeinen osa-alue ja yksi sisämarkkinaoikeuden kulmakivistä. (Kuoppamäki 2018, 65; Alkio & Hyvärinen 2016, 17.)

Valtiontukien sääntelyllä ja valvonnalla pyritään tehokkaaseen kilpailuun, vapaa-kaupan toimivuuteen sekä julkisten voimavarojen tuhlauksen estämiseen. Keskeisenä tavoitteena on taata yrityksille tasapuoliset kilpailuedellytykset sisämarkkinoiden alueella. Kilpailun suojaamisen lisäksi tarkoitus on estää se, että jäsenvaltiot houkuttelisivat tukien avulla yrityksiä alueelleen. Säännöksillä pyritään näin ollen turvaamaan yritysten välistä kilpailua, mutta samalla hillitsemään jäsenvaltioiden välistä kilpailua. (Alkio & Hyvärinen 2016, 20–21.)

Euroopan komission vuonna 2005 julkaisemassa valtiontuen toimintasuunnitelmassa komissio muistutti, että valtiontuki ei ole ilmaista: valtiontuen rahoittavat lopulta veronmaksajat. Yritysten tukeminen julkisilla varoilla merkitsee sitä, että yhteiskunnan muiden toimintalohkojen rahoitus vähenee. Komission mukaan perusteettomien ja valikoivien etujen antaminen joillekin yrityksille hidastaa tai estää markkinavoimien toimintaa, jolloin kilpailukykyisimmät yritykset eivät välttämättä menesty parhaiten. Valtiontukien ongelmana onkin pidetty juuri sitä, että ne häiritsevät markkinoilla yritysten välillä tapahtuvaa niin sanottua luovan tuhon prosessia, jossa vain kustannustehokkaiden ja innovatiivisten yritysten kuuluu menestyä. (Euroopan komissio 2005; OECD 2010, 20; Alkio & Hyvärinen 2016, 21.) Valtiontukisääntelyn uudistamista koskevassa tiedonannossaan vuonna 2012 komissio lausui, että Euroopassa vallinneen talous- ja rahoituskriisin myötä on tärkeää, että julki-

sia menoja olisi kohdennettava tehokkaammin ja vaikuttavammin kasvua tukevaan politiikkaan (Euroopan komissio 2012; Alkio & Hyvärinen 2016, 22–23).

Valtiontukien kielto EU-oikeudellisena lähtökohtana

Valtiontukien EU-oikeudellisen sääntelyn kulmakivi löytyy Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen¹ (SEUT) 107–109 artikloista. Vaikka Euroopan unionin sekä aikaisemman Euroopan yhteisön perussopimuksia on vuosien varrella uudistettu, on valtiontukisääntelyn perussisältö pysynyt ennallaan aina alkuperäisestä vuoden 1957 Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksesta saakka (Traité instituant la Communauté économique européenne, 92–93 art.). Valtiontukisääntelyn merkityksen on kuitenkin sanottu olleen nykyistä vähäisempää Euroopan yhteisön ensimmäisinä vuosikymmeninä. (Alkio & Hyvärinen 2016, 26.)

Euroopan unionin oikeussääntelyssä käsite valtiontuki ei tarkoita pelkästään valtionhallinnon maksamia tukia, vaan käsite pitää sisällään lähtökohtaisesti kaikkien julkisen sektorin toimijoiden myöntämät tuet. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla ”valtion varoista myönnetyllä tuella” tarkoitetaan siis valtion viranomaisten myöntämien tukien lisäksi esimerkiksi kuntien ja maakuntien myöntämiä tukia. Myös julkisyhteisöjen määräysvallassa olevien yritysten myöntämät tuet voivat kuulua valtiontuen käsitteen piiriin, mikäli julkinen yritys ei ole tuesta päättäessään riippumaton, vaan tuesta on tosiasiallisesti päättänyt viranomainen. (Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien, yhdistetyt asiat T-92/00 ja T-103/00; Euroopan yhteisöjen tuomioistuin, asia C-248/84; Euroopan komissio 2016, kohta 48; Siikavirta & Parikka 2010, 18–19; Alkio & Hyvärinen 2016, 43–64; Työ- ja elinkeinoministeriö 2014, 3.)

Valtiontuki voi olla muodoltaan esimerkiksi rahallinen avustus, verohelpotus, markkinahintaa edullisempi laina tai markkinahintaa alhaisempi vuokra tai myyntihinta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014, 3; Siikavirta & Parikka 2010, 21.) Veroetuuk-sien ja Euroopan unionin valtiontukisääntelyn välistä suhdetta käsiteltiin julkisuu-dessa runsaasti vuonna 2016, kun komissio totesi Irlannin antaneen Apple-yhtiölle laitonta veroetua 13 miljardin euron arvosta (Komission päätös 30.8.2016; Euroopan komission lehdistötiedote 30.8.2016; Yle Uutiset 30.8.2016).

Valtiontukisääntelyn tärkein EU-oikeudellinen säännös on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklan 1 kohta, joka kuuluu sanatarkasti seuraavasti: ”Jollei perussopimuksissa toisin määrätä, jäsenvaltion myöntämä taikka valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kil-

¹ Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus (SEUT) on toinen EU:n niin sanotuista perussopimuksista. Toinen näistä on sopimus Euroopan unionista (SEU).

pailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa, ei sovellu sisämarkkinoille, siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan”. Artiklatekstin kohta ”ei sovellu sisämarkkinoille” tarkoittaa, että tukea ei SEUT 107.1 artiklan nojalla sallita.

SEUT-sopimuksen 107 artiklan 1 kohta on se oikeussääntö², jonka valossa valtion yksittäisen tukitoimen laillisuutta Euroopan unionissa ensimmäisenä arvioidaan. Artiklan sanamuoto ei kuitenkaan määrittele yksityiskohtaisesti tai tyhjentävästi sitä, millaiset valtiontukimuodot ovat kiellettyjä. Tämä määrittely tapahtuu pitkälti Euroopan komission tulkintalinjausten sekä unionin tuomioistuinten oikeuskäytännön kautta. Tulkintakäytännössä on ryhmitelty SEUT 107 artiklan sisällön perusteella neljä tunnusmerkkiä, joiden on kaikkien täytyttävä, jotta tuki katsotaan kielletyksi valtiontueksi. (Siikavirta & Parikka 2010, 17–18; Alkio & Hyvärinen 2016, 44; Euroopan komissio 2017, 5.)

Nämä kielletyn valtiontuen ominaisuudet ovat seuraavat: 1) kyse on valtion toimenpiteestä tai valtion varoilla toteutetusta toimenpiteestä, 2) tuki vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, 3) toimenpide on valikoiva (selektiivinen) eli sillä annetaan etua toimenpiteen kohteelle ja 4) toimenpide vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua. (Euroopan yhteisöjen tuomioistuin, C-345/02, kohta 33; Siikavirta & Parikka 2010, 17–18; Alkio & Hyvärinen 2016, 44; Van de Castele 2016, 187–188.)

Näiden kriteerien lisäksi EU:n valtiontukisääntelyn soveltamisen edellytyksenä on, että tuensaaja on yritys. Unionin valtiontuki-terminologiassa yrityksen käsite ymmärretään erittäin laajasti: yrityksellä tarkoitetaan kaikkia taloudellista toimintaa harjoittavia yksiköitä riippumatta niiden oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta. Valtiontukisääntelyn näkökulmasta yrityksiä voivat yhtiöiden ja yksityisten elinkeinonharjoittajien ohella olla esimerkiksi yhdistykset, urheiluseurat ja julkisyhteisöjen omistamat liikelaitokset. (Siikavirta & Parikka 2010, 22–23; Alkio & Hyvärinen 2016, 46–48; Euroopan komissio 2017, 5; Komission päätös 11.12.2007 (Destia-päätös), kohdat 211 ja 272.)

Sallitut tuet

Mikäli yksittäinen tuki tai tukiohjelma ei täytä aiemmin mainittuja SEUT 107.1 artiklan mukaisia valtiontuen tunnusmerkkejä, ei tukea yleensä pidetä lainkaan valtiontueksi. Kyseessä on tällöin sallittu tukimuoto. Jos taas tietty tuki todetaan 107.1

² Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklaa vastaava EY:n perustamis-sopimuksen säännös oli ennen 1.12.2009 voimaan tullutta Lissabonin sopimusuudistusta artikla 87, ja ennen vuoden 1997 Amsterdamin sopimusuudistusta artikla 92. Tämän vuoksi valtiontukiasioissa viitataan ajankohdasta riippuen eri artiklanumeroihin esimerkiksi EY:n ja EU:n tuomioistuinten oikeuskäytännössä. (Tosin vuoden 1997 jälkeenkin tuomioistuin on ratkaisuisaan viitannut vanhaan artiklanumeroon 92, ks. esim. C-345/02.)

artiklassa tarkoitetuksi valtiontueksi, on kyseessä lähtökohtaisesti kielletty tuki (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014, 3).

Kuitenkaan kaikki julkisen sektorin maksamat tuet eivät ole kiellettyjä. Vaikka tuki katsottaisiin SEUT 107.1 artiklan mukaiseksi valtiontueksi, se voi silti olla sallittu 107 artiklan 2 ja 3 kohtien nojalla. Näissä säännöksissä säädetään poikkeuksista eli tilanteista, joissa valtiontuki soveltuu sisämarkkinoille. (Siikavirta & Parikka 2010, 17.) Tällaisia sallittuja tukimuotoja ovat esimerkiksi luonnonmullistusten ja muiden poikkeuksellisten tapahtumien aiheuttamien vahinkojen korvaamiseksi myönnettävät tuet, taloudellisissa ongelmissa olevien alueiden kehityksen edistämiseen ja jäsenvaltion taloudessa olevan vakavan häiriön poistamiseen tarkoitettut tuet sekä kulttuurin ja kulttuuriperinnön edistämiseksi myönnettyt kilpailuneutraalit tuet. Lisäksi voidaan sallia tapauskohtaisesti tuki tietyn taloudellisen toiminnan edistämiseen.

Mainittuja poikkeussäännöksiä sovellettiin vuonna 2020 koronaviruspandemian vuoksi maksettuihin tilapäisiin valtiontukiin. Myös suomalaista Destiaa (aikaisemmalta nimeltään Tieliikelaitos) koskeva tapaus vuodelta 2007 on esimerkki tilanteesta, jossa tietty tuki on lähtökohtaisesti SEUT 107.1 artiklan nojalla kiellettyä valtiontukea, mutta tuki silti sallitaan 107 artiklan 2–3 kohtien poikkeussäännösten nojalla. Suomen valtion varoista Tieliikelaitokselle maksettu tuki oli komission mukaan periaatteessa EY:n perustamissopimuksen 87.1 artiklan (nykyisen SEUT 107.1 artiklan) nojalla kiellettyä valtiontukea. Komissio kuitenkin päätyi arvioinnissaan siihen, että Tieliikelaitokselle maksettu tuki oli yhteismarkkinoille soveltuva eli sallittua 87 artiklan 3 kohdan (nykyisen SEUT 107.3 artiklan) c alakohdan poikkeussäännöksen nojalla (tuki tietyn taloudellisen toiminnan edistämiseen).³

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 107 artiklan 2 ja 3 kohdissa suoraan mainittujen poikkeusten lisäksi sallittuja julkisen sektorin myöntämiä tukia ovat vähämerkityksiset tuet eli *de minimis* -tuot sekä komission yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen (N:o 651/2014) nojalla sallituiksi säädettyt tuet. Näitä tukia tarkastellaan artikkelissa tarkemmin myöhemmin.

Valtiontuet Suomen kansallisessa lainsäädännössä ja WTO:n sääntelyssä

Suomen kansalliseen lainsäädäntöön ei sisälly kovinkaan monia säädöksiä, jotka koskevat valtiontukia kilpailuoikeudellisessa mielessä. Suomessa on säädetty laki eräi-

³ Komission päätös 11.12.2007, johdanto-osan kohdat 287 ja 337. Vaikka komissio katsoi osan Destian valtiolta saamista etuuksista sallituksi tueksi, piti komissio yhteismarkkinoille soveltumattomana sitä, että liikelaitosmuodossa toimivaan Destiaan ei sovellettu konkurssilainsäädäntöä eikä tavanomaista yhteisöverotusta. Nämä asiat korjaantuivat Destian yhtiöittämisellä, josta Suomi oli ilmoittanut jo ennen komission päätöstä.

den valtion tukea koskevien Euroopan unionin säännösten soveltamisesta (300/2001). Tämä laki on lyhyt ja sillä on tarkoitus varmistaa EU-oikeudessa kiellettyjen valtiontukien tehokas kansallinen valvonta. (Alkio & Hyvärinen 2016, 43–44.)

Suomalaisessa valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään kansallisesta menettelystä muun muassa avustuksen myöntämisen, valvonnan ja mahdollisen takaisinperinnän osalta. Joissakin valtionavustuslain pykälissä viitataan EU-oikeudellisiin velvoitteisiin. Valtionavustuslain 6.3 §:n mukaan valtionavustus ei saa yhdessä muiden julkisten tukien kanssa ylittää EU:n tai Suomen lainsäädännössä säädettyä valtionavustuksen tai muun julkisen tuen enimmäismäärää. Lain 19 ja 22 §:ssä säädetään valtionapuviranomaisen mahdollisuudesta keskeyttää maksaminen ja ryhtyä avustuksen takaisinperintään, mikäli EU:n lainsäädännössä niin edellytetään.

Vaikka kuntien myöntämät tuet kuuluvat SEUT 107 artiklan valtiontuki-käsitteen piiriin, kuntalaki (410/2015) ei sisällä yleistä normia Euroopan unionin valtiontukimääräysten ulottumisesta kuntien maksamiin tukiin ja avustuksiin. Unionin valtiontukisäännöksiin viitataan sen sijaan yksittäisissä kuntalain kohdissa. Kunnan on otettava unionin valtiontukimääräykset huomioon myöntäessään lainaa, vakuutta tai takausta sekä luovuttaessaan omistamansa kiinteistön ja määriteltessään vuokrasopimuksen yhteydessä markkinaperusteisen vuokratason (kuntalaki 129–131 §). Valtiontukisääntely on huomioitava myös kunnan maksaessa palveluntuottajalle korvauksia kuntalain 131 §:n mukaisen palveluvelvoitteen suorittamisesta.

Euroopan unionin jäsenyyden ohella Suomeen kohdistuu valtiontukia koskevia kieltoja myös Maailman kauppajärjestön (WTO) jäsenyyden seurauksena. Euroopan unionin valtiontukimääräyksiä on pidetty ankarampina kuin WTO:n vastaavia säännöksiä. Valtiontukia koskevassa julkisessa keskustelussa onkin noussut esiin kysymys siitä, asettaako Euroopan unionin WTO:n sääntelyyn verrattuna tiukempi valtiontukisääntely unionin jäsenmaat epäedulliseen asemaan kansainvälisillä markkinoilla. Huomiota on kiinnitetty esimerkiksi Kiinaan, joka tukee merkittävästi yrityksiään julkisilla resursseilla, mutta samalla hyötyy kansainvälisestä vapaakaupasta. (Valtioneuvosto 2019; Alkio & Hyvärinen 2016, 36.)

Maailman kauppajärjestön keskeiset valtiontukisäännökset löytyvät WTO:n perustamissopimuksesta ja erityisesti siihen liitetystä tukia ja tasoitustulleja koskevasta sopimuksesta eli SCM-sopimuksesta (WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures)⁴. WTO:n sääntelyssä valtiontukien hyväksyttävyyden arvioinnissa tärkeitä ovat erityisyys- eli selektiivisyyskriteerit: kiellettyjä tukia ovat sellaiset, jotka kohdistuvat vain tiettyihin yrityksiin. Näin ollen peruslähtökohta on yhtäläinen EU:n valtiontukisääntelyn valikoivuuskriteerin kanssa. Euroopan unionin

⁴ Maailman kauppajärjestön perustamissopimus liitteinen löytyy Suomen säädöskokoelman sopimussarjasta: Asetus Maailman kauppajärjestön perustamissopimuksen ja sen liitesopimusten voimaansaattamisesta sekä näiden eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta, SopS 5/1995.

valtioneukien valvonta eroaa Maailman kauppajärjestön (WTO:n) valtioneukivalvon-
nasta siten, että EU:n valvonta sisältää sekä ennakkollisen (*ex ante*) että jälkikäteisen
(*ex post*) ulottuvuuden, kun taas WTO:ssa tukien valvonta rajoittuu jälkikäteiseen
valvontaan. (OECD 2010, 9; Alkio & Hyvärinen 2016, 35–39.)

Valtioneukisääntelyn merkitys Suomen täysivaltaisuuden kannalta

Vaikka Euroopan unionin valtioneukisääntelyllä on myönteisiä vaikutuksia unionin
alueen yritysten kilpailun edistämisen näkökulmasta, valtioneukinormit toisaalta ka-
ventavat Suomen taloudellista itsemääräämisoikeutta. Unionin valtioneukisääntelyn
oikeudelliset vaikutukset ovat samalla osa EU-jäsenyyden oikeudellisia vaikutuksia⁵.
Kun Suomi liittyi Euroopan unionin jäseneksi vuoden 1995 alussa, alkoivat unioni-
jäsenyyden oikeudelliset vaikutukset pääsääntöisesti tuosta hetkestä⁶.

Euroopan unioniin liittyessään Suomi luopui vapaaehtoisesti osasta valtion täysi-
valtaisuutta eli suvereenisuutta, jotta Suomi pääsi osalliseksi myönteisiksi katsotuis-
ta EU:n jäsenyyden vaikutuksista. Unionijäsenyyden aiheuttama Suomen valtiosääntö-
oikeudellisen suvereenisuuden kaventuminen ilmenee useiden kansallisten
valtaoikeuksien rajoittumisena. EU-jäsenyyden myötä rajoituksia kohdistuu esimer-
kiksi lainsäädäntövaltaan, finanssivaltaan, tuomiovaltaan ja ulkopoliittiseen valtaan
(HE 135/1994 vp, 20–25). Unionin valtioneukisääntely ja sen nojalla annetut toimival-
tuudet vaikuttavat erityisesti lainsäädäntövaltaan ja finanssivaltaan, jotka ovat mo-
lemmat Suomen eduskunnan keskeisiä valtaoikeuksia.

Toimivalta säätää valtioneukisäädöksiä on merkittävä osa Euroopan unionin
lainsäädäntövaltaa (VNS 2/1991, 91; Jääskinen 1992, 274–277). Kilpailuoikeus, johon
valtioneukisääntely luetaan mukaan, on eräs EU:n yksinomaisen toimivallan aloista
(SEUT 3 art.). Yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvien alojen osalta ainoastaan unioni
voi säätää oikeudellisesti velvoittavia säädöksiä (SEUT 2 art.). Jäsenvaltion rooliksi
lainsäädäntötoimien osalta jää tällöin EU-säädösten täytäntöönpano. Mikäli jäsen-
valtio haluaa EU:n yksinomaisen toimivallan alalla säätää muita kuin täytäntöönpano-
säädöksiä, tulee tähän saada valtuutus unionilta.⁷

Näin ollen EU:n valtioneukisääntelyä koskevat valtaoikeudet merkitsevät rajoitusta
Suomen kansalliseen lainsäädäntövaltaan. Koska Suomi on EU:n jäsenvaltio, Suomen

⁵ Jäsenyyden vaikutuksen käsitteestä ks. Wacker 2009, 5–8.

⁶ On kuitenkin huomattava, että valtaosaan EU:n (tuolloin EY:n) valtioneukisääntelystä Suomi oli sidottu jo vuotta aikaisemmin 1.1.1994 Euroopan talousalueeseen (ETA) liittyessään, ks. VNS 2/1991, 62.

⁷ Yksinomaisesta toimivallasta (*exclusive competence*) ks. myös Bulletin of the European Communities N:o 10/1992, 17, 117–126.

eduskunta ei voi säätää vapaasti valtiontukia koskevaa lainsäädäntöä, vaan sen on otettava huomioon EU-oikeudelliset reunaehdot.

EU:n valtiontukisääntely rajoittaa myös kansallista finanssivaltaa.⁸ Sen osa-alueita ovat budjettivalta eli valta päättää valtion talousarviosta, julkisten varojen valvontavalta sekä verolainsäädäntövalta. Suomen perustuslain (731/1999) 3 §:n ja 81–83 §:n nojalla ylintä finanssivaltaa käyttää Suomessa eduskunta. (Wacker 2009, 40–44; Myllymäki 2007, 56–57; Purhonen 1961, 38–39.)

Eduskunnan budjettivaltaa EU:n valtiontukisääntely rajoittaa siten, että valtiontukea ei välttämättä voida Suomessa myöntää eduskunnan tahtomalla tavalla. Suomen eduskunta voi kyllä sisällyttää valtion talousarvioon tietyn määrärahan jollekin valtiontuelle, mutta tuen päätyminen sen lopullisille saajille ei ole EU-jäsenyyden aikana eduskunnan määräysvallassa. On nimittäin mahdollista, että eduskunnan ja tuen lopullisen saajan välissä tuen maksu pysähtyy esimerkiksi ministeriöön, jonka on tiettyissä tilanteissa joko todettava valtiontuki EU-oikeuden säännösten vastaiseksi tai sitten haettava tuelle ennen sen maksamista Euroopan komission hyväksyntä.

Unionin valtiontukisääntelyn vaikutukset suhteessa eduskunnan verolainsäädäntövaltaan voidaan nostaa omaksi vaikutusryhmäkseen aiemmin käsitellyistä lainsäädäntövaltaa koskevista vaikutuksista. Kansallisen verolainsäädännön tulee olla EU:n valtiontukisääntelyn mukaista eikä Suomen eduskunta voi säätää sellaisista verotuista ja veroeduista, jotka olisivat luonteeltaan EU-oikeuden kieltämää valtiontukea.

Ennakoilmoitusjärjestelmä

Euroopan unionin tasolla valtiontukia valvovat Euroopan komissio, Euroopan unionin tuomioistuin ja unionin yleinen tuomioistuin⁹. Valtiontukien valvontavalta on keskitetty Euroopan komissiolle, jolla on yksinomainen toimivalta päättää valtiontuen soveltuvuudesta sisämarkkinoille (Bacon 2017, 441; Euroopan yhteisöjen tuomioistuin, C-354/90, C-39/94; Euroopan unionin tuomioistuin, C-284/12, C-526/14; Siikavirta & Parikka 2010, 131; Alkio & Hyvärinen 2016, 230).

Komissiolla on toisin sanoen valta päättää siitä, onko tietty tuki sallittu SEUT 107 artiklan nojalla. Unionin tuomioistuinten tehtävänä on käsitellä komission päätöksiin liittyvät muutoksenhaut. Euroopan komission ylikansalliset valtaoikeudet valtiontukiasioissa ovat poikkeuksellisen suuret, sillä yleensä EU-oikeuden tulkinnasta, soveltamisesta ja täytäntöönpanosta jäsenvaltioissa vastaavat jäsenvaltion omat viranomaiset ja tuomioistuimet (Ojanen 2016, 98–99).

⁸ Kansalliseen finanssivaltaan liittyy finanssisuvereniteetti, joka merkitsee valtion taloudellista itsemääräämisoikeutta. Finanssisuvereniteetin käsitteestä ks. Wacker 2009, 66–68.

⁹ Unionin yleinen tuomioistuin käsittelee ensimmäisenä oikeusasteena tiettyjä kanneasioita (SEUT 256 art.).

Komission valvontavallan oikeusperusta löytyy Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 108 artiklasta. Jo käytössä olevien kansallisten tukijärjestelmien valvonnasta säädetään SEUT 108 artiklan 1 kohdassa, jonka mukaan ”komissio seuraa jatkuvasti jäsenvaltioiden kanssa niiden voimassa olevia tukijärjestelmiä”.

Komission keskeinen keino valvoa uusia valtiontukia ja käytössä olevien tukien muutoksia on ennakoilmoitusmenettely, jonka oikeudellisesta lähtökohdasta säädetään SEUT 108 artiklan 3 kohdassa: ”Komissiolle on annettava tieto tuen myöntämistä tai muuttamista koskevasta suunnitelmasta niin ajoissa, että se voi esittää huomautuksensa”. Jäsenvaltiolla ja sen itsehallinnollisilla toimijoilla, kuten kunnilla, on velvollisuus ilmoittaa komissiolle ennakkoon valtiontuesta tai sellaiseksi epäilemästään tuesta (neuvoston menettelyasetus 1589/2015, 2 art.). Ilmoituksen jälkeen komissio ratkaisee, onko tuki EU:n valtiontukisäännösten nojalla sallittu. (Siikavirta & Parikka 2010, 100.)

Ennakoilmoituksen alustavan tutkinnan jälkeen komissio voi aloittaa niin sanotun muodollisen tutkintamenettelyn. Sen perustana pidetään SEUT 108 artiklan 2 kohtaa, jossa säädetään komission oikeudesta päättää tuen soveltavuudesta sisämarkkinoille. Tarkemmin tutkintamenettelystä säädetään neuvoston menettelyasetuksen (1589/2015) 2–11 artikloissa. Menettelyn aikana komissio kuulee asianomaista jäsenvaltiota ja mahdollisesti pyytää tietoja myös muilta tahoilta. Tutkintamenettelyn lopussa komissio tekee päätöksen tuen hyväksyttävyydestä. (Alkio & Hyvärinen 2016, 492–502; Bright & Schmidt 2005, 176–178.)

Valtiontukia myöntävien jäsenvaltion viranomaisten sekä tukia saavien yritysten on tarpeen tuntea EU:n valtiontukimääräysten keskeinen sisältö, sillä vastoin säännöksiä myönnetty tuki voidaan jälkikäteen määrätä komission päätöksellä perittäväksi takaisin korkoineen. Takaisinperinnän täytäntöönpano on sääntöjenvastaiseksi todetun valtiontuen myöntäneen jäsenvaltion vastuulla. (Siikavirta & Parikka 2010, 99, 121; Alkio & Hyvärinen 2016, 507–518.) Takaisinperinnästä säädetään neuvoston menettelyasetuksen (1589/2015) 16 artiklassa sekä EU:n valtiontukisäännösten soveltamisesta annetun suomalaisen lain (300/2001) 1 §:ssä.

Ennakoilmoitukseen perustuvan valvonnan onnistumisen kannalta eräs ratkaiseva asia on ymmärrettävästi se, ilmoittaako tuen myöntämistä suunnitteleva jäsenvaltio komissiolle tuesta vai ei. Käytännössä ei ole mitenkään harvinaista, että jäsenvaltion taholta jätetään ennakoilmoitus tekemättä esimerkiksi siksi, että tukitoimen ei jäsenvaltiossa katsota kuuluvan EU:n valtiontukisääntelyn piiriin. Tällöinkin tukiasia voi tulla komission käsittelyyn esimerkiksi tuensaajan kilpailijayrityksen tekemän kantelun perusteella. (Alkio & Hyvärinen 2016, 461.)

Kantelun komissiolle säännöstenvastaisesta tuesta voivat tehdä menettelyasetuksen (1589/2015) 24 artiklan mukaan ”asianomaiset osapuolet”, joilla tarkoitetaan asetuksen 1 artiklan mukaan jäsenvaltiota sekä tuensaajia, kilpailevia yrityksiä, alan järjestöjä ja muita sellaisia tahoja, joiden etuihin tuen myöntäminen voi vaikuttaa. Pe-

riaatteessa myös kuka tahansa muukin voi ilmoittaa komissiolle epäilyistä sääntöjenvastaisesta tuesta (menettelyasetus 12 art.). Kuitenkin vain mainittujen asianomaisten osapuolten tekemät kantelut, jotka on tehty komission virallisella kantelulomakkeella, johtavat automaattisesti komission tutkintaprosessin käynnistymiseen. (Siikavirta & Parikka 2010, 68, 130–131; Alkio & Hyvärinen 2016, 519–520.)

Suomessa valtiontukiasioita hallinnoi ja koordinoi työ- ja elinkeinoministeriö, joka osallistuu myös valtiontukisääntelyn kehittämiseen EU:n tasolla (valtioneuvoston asetus työ- ja elinkeinoministeriöstä 1024/2007, 1 §). Kuitenkin maa- ja metsätaloutta sekä kalataloutta koskevissa valtiontukiasioissa vastuuministeriönä toimii maa- ja metsätalousministeriö (asetus maa- ja metsätalousministeriön työjärjestyksestä 658/2016, 14 §). Valtiontuki-ilmoituksiin liittyvästä kansallisesta menettelystä säädetään valtioneuvoston asetuksessa 89/2011. Suomessa tuen myöntäjätahon tulee toimittaa asetuksen 2 §:n mukaisesti ennakkoilmoitus pääsääntöisesti työ- ja elinkeinoministeriölle, joka välittää sen edelleen komissiolle. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014, 13.)

Valtiontukien muu valvonta

Komission tekemät valtiontukia koskevat päätökset voidaan riitauttaa Euroopan unionin yleisessä tuomioistuimessa (SEUT 256 ja 263 art.). Valittajina voivat tällöin olla jäsenvaltioiden ja niiden instituutioiden ohella tuensaajat sekä sellaiset muut yksityiset tahot, joiden etuihin tuen myöntäminen saattaa vaikuttaa (Euroopan yhteisöjen tuomioistuin, C-78/03). Unionin yleisen tuomioistuimen antamista ratkaisuista on puolestaan mahdollista edelleen valittaa unionin tuomioistuimeen, mutta SEUT 256 artiklan mukaan ainoastaan laintulkintakysymyksistä, eikä esimerkiksi tosiseikkojen todenperäisyyden osalta (Alkio & Hyvärinen 2016, 525).

Toisaalta komissio voi itse viedä valtiontukiasian SEUT 108.2 artiklan tai 258 artiklan nojalla Euroopan unionin tuomioistuimeen tilanteissa, joissa jäsenvaltio ei noudata komission valtiontukipäätöstä. Valtiontukiasia voi tulla Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaistavaksi myös jäsenvaltion tuomioistuimen ennakkoratkaisupyynnön perusteella (SEUT 267 art.) tai toisen jäsenvaltion nostaman kanteen nojalla (SEUT 108 art.). (Alkio & Hyvärinen 2016, 525–528.)

Komission yksinomaista toimivaltaa valtiontukien alueella korostaa se, että EU:n tuomioistuimen tutkintavaltuudet ovat näissä asioissa rajoitetut. Tuomioistuin rajoittuu oman ilmoituksensa mukaan tutkimaan vain, onko asiassa tapahtunut vakavia menettelyvirheitä tai ilmeistä arviointivirhettä, onko harkintavaltaa käytetty väärin ja onko tapauksessa esitetty oikeat tosiseikat. (Euroopan yhteisöjen ensimmäisen asteen tuomioistuin, T-171/02, kohta 97; Siikavirta & Parikka 2010, 132–133.)

Jäsenvaltioiden kansalliset tuomioistuimet eivät voi arvioida sitä, onko tietty tukitoimenpide EU:n valtiontukisääntelyn mukainen, sillä tämä tehtävä kuuluu Euroopan komissiolle. Kansalliset tuomioistuimet voivat kuitenkin esimerkiksi kieltää tuen täytäntöönpanon ennen komission hyväksymispäätöstä tai turvata laittomasti maksetun tuen takaisinperintäpäätöksen täytäntöönpanon toteutumisen. (Alkio & Hyvärinen 2016, 538–540; Drijber 2018, 36–37.)

Suomessa valtion myöntämiä tukia voi valvoa Valtiontalouden tarkastusvirasto, vaikka yksittäisten kansallisten tukien ennakkovalvonta kuuluukin Euroopan komissiolle edellä kuvatulla tavalla. Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain (676/2000) 1 §:n mukaan viraston tehtävänä on tarkastaa valtion taloudenhoidon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä valtion talousarvion noudattamista. Tarkastustoimet voivat näin ollen kohdistua esimerkiksi niihin ministeriöihin, jotka myöntävät varoja tietyille tuensaajille valtion talousarviosta. Esimerkiksi vuonna 2017 tarkastusvirasto laati laillisuustarkastuskertomuksen yritystuista (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2017). Tarkastusviraston tarkastus voi viranomaisten lisäksi kohdistua myös tuensaajiin, sillä virastolla on oikeus tarkastaa valtiolta varoja tai muuta taloudellista tukea tai etua saaneita tahoja (laki valtiontalouden tarkastusvirastosta 2 §).

Kilpailusääntelyn noudattamista Suomessa valvovalla Kilpailu- ja kuluttajavirastolla (KKV) ei ole toimivaltaa valvoa Euroopan unionin valtiontukisäännösten noudattamista. Julkisen sektorin elinkeinotoimintaan KKV voi kyllä puuttua esimerkiksi kustannusvastaamattoman hinnoittelun tai elinkeinotoiminnan harjoittamismuodon osalta. Tällöin ei ole kuitenkaan kyse valtiontuista, vaan kilpailun tasapuolisuuden turvaamisesta julkisen ja yksityisen elinkeinotoiminnan välillä. (Kuoppamäki 2018, 63; Alkio & Hyvärinen 2016, 168–169.)

De minimis -tuet ja ryhmäpoikkeusasetuksen mukaiset tuet

Ennakoilmoitusvelvollisuuden poikkeuksen tekevät vähämerkityksiset tuet eli *de minimis* -tuet sekä komission yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen (651/2014) nojalla sallituiksi säädetyt tuet (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016, 7). Vähämerkityksisistä tuista säädetään komission niin sanotussa *de minimis* -asetuksessa (1407/2013).

De minimis -tuet ovat rahamääräiseltä arvoltaan siinä määrin alhaisia, että ne eivät komission mukaan vääristä kilpailua eivätkä vaikuta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Näissä tuissa ei siis ole kyse SEUT 107.1 artiklan kieltämästä valtiontuesta. *De minimis* -asetuksen 3 artiklan mukaan yhdelle yritykselle voidaan myöntää vähämerkityksistä tukea yhteensä enintään 200 000 euroa kolmen perättäisen vuoden aikana. Jäsenvaltion ei tarvitse pyytää *de minimis* -tuen myöntämiselle Euroopan komissiolta

hyväksyntää ennakkoilmoitusmenettelyllä. Vaikka komissio ei systemaattisesti valvo *de minimis* -tukia, jäsenvaltion on kuitenkin asetuksen 6 artiklan mukaan toimitettava myönnettyä vähämerkityksistä tukea koskevia tietoja jälkikäteen komissiolle, mikäli komissio tätä kirjallisesti pyytää. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014, 8–9; Siikavirta & Parikka 2010, 48–50; Alkio & Hyvärinen 2016, 235; Heimler & Jenny 2012, 355; Grozea-Knuth 2016, 376.)

Komission yleisessä ryhmäpoikkeusasetuksessa¹⁰ (651/2014) luetellaan tukimuotoja, jotka ovat sallittuja eli myös nämä tuet ovat poikkeuksia SEUT 107.1 artiklan valtiontukien kieltoon. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014, 5–7.) Ryhmäpoikkeusasetuksen nojalla sallittuja tukia ovat esimerkiksi tietyt alueelliset tuet, pienille ja keski suurille yrityksille myönnetyt investointituet, ympäristönsuojeluun myönnettävät tuet, koulutustuet, urheiluinfrastruktuureille myönnetyt tuet sekä kulttuurin ja kulttuuriperinnön edistämiseen myönnetyt tuet. Kulttuurin ja kulttuuriperinnön edistäminen mainitaan myös SEUT 107 artiklan 3 kohdassa, mutta ryhmäpoikkeusasetuksella tarkennetaan kyseisen tuen sallittavuuden edellytyksiä.

Kuten *de minimis* -tuista, myöskään yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisista tuista jäsenvaltion ei tarvitse tehdä komissiolle ennakkoilmoitusta, eli komission lupaa tukien myöntämiselle ei tarvita. Komissio kuitenkin valvoo ryhmäpoikkeusasetuksessa säädettyjen tukiedellytysten täyttymistä jälkikäteen. Jäsenvaltion on raportoitava ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisista tuista komissiolle 20 työpäivän kuluessa tukitoimenpiteen voimaantulosta. Mainittuja tukia koskevat tiedot on sisällytettävä myös jäsenvaltion komissiolle toimittamaan vuosiraporttiin, josta säädetään komission asetuksessa N:o 794/2004. (Siikavirta & Parikka 2010, 58–59; Nicolaidis 2014, 403–404.)

On huomattava, että yleisessä ryhmäpoikkeusasetuksessa säädetään eri tukilajeja koskevista kynnsarvoista eli euromääräisistä rajoista (4 art.). Jos kyseisen tuen määrä ylittää kynnsarvon, ei kyseessä tällöin ole ryhmäpoikkeusasetuksen nojalla sallittu tukimuoto, jolloin tuelle on haettava ennakkolupaa komissiolta. Esimerkki tällaisesta tuesta on Tampereen monitoimiareenalle myönnetty tuki.

Suomen valtio lupasi vuonna 2016 Tampereen monitoimiareenan rakentamiseen 18 miljoonan euron valtionavustuksen (Yle Uutiset 31.5.2016). Urheilu- ja monitoimi-infrastruktuureille myönnettävä avustus kuuluu komission ryhmäpoikkeusasetuksessa (651/2014) lueteltuihin sallittuihin tukiin. Tampereen monitoimiareenan tuen osalta ennakkolupa komissiolta oli kuitenkin pyydettävä, sillä tuen määrä ylitti ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklassa tämänkaltaiselle tukilajille asetetun 15 miljoonan euron kynnsarvon. Komissio hyväksyi vuonna 2017 Tampereen monitoimiareenalle myönnetyn tuen (Yle Uutiset 1.8.2017).

¹⁰ Valtuus komissiolle antaa ryhmäpoikkeuksia koskevia säädöksiä annetaan neuvoston asetuksessa 1588/2015 (ent. asetus 994/98).

Ryhmäpoikkeusasetuksessa säädetään myös suuria tukiohjelmia koskevasta arviointisuunnitelmasta, joka jäsenvaltion tulee toimittaa komissiolle (asetuksen johdanto-osan 8 kohta ja 1.2 art.). Tukitoimien arviointia on yleensäkin painotettu EU:ssa viime vuosina aiempaa enemmän. Perinteisesti EU:n valtioneuvoston on ollut pääasiassa laillisuusvalvontaa. Pelkän laillisuusvalvonnan puutteena on pidetty sitä, että tällöin komissio ei tarkastele niitä vaikutuksia, joita tuella on esimerkiksi yrityksiin tai markkinoihin (Euroopan tilintarkastustuomioistuin 2011, 43). Tukien jälkikäteisarviointilla pyritäänkin selvittämään se, mitä kullakin tuella on tosiasiallisesti saavutettu: onko tuki esimerkiksi parantanut ympäristönsuojelun tai aluekehityksen tasoa. (Alkio & Hyvärinen 2016, 264.)

Koronaviruspandemian vaikutus valtiontukien sääntelyyn ja sen tulkintaan

Vuonna 2020 puhjennulla koronaviruksen aiheuttamalla COVID-19-pandemialla on ollut terveys- ja hyvinvointivaikutusten lisäksi taloudellisia seurauksia. Pandemiasta seurannut tarve poikkeuksellisille yritystuille on merkinnyt muutoksia myös julkisen sektorin myöntämien yritystukien sääntelyyn ja sääntelyn tulkintaan.

Euroopan unionissa komissio joustavoitti pandemian vuoksi valtiontukimääräyksiä ja voimassa olevan sääntelyn tulkintaa. Komissio antoi 19.3.2020 tiedonannon valtiontukitoimenpiteiden tilapäisistä puitteista talouden tukemiseksi COVID-19-epidemiassa. Myöhemmin komissio on täydentänyt uusilla tiedonannoilla näitä tilapäisiä ja joustavampia valtiontukimääräyksiä sekä jatkanut niiden voimassaoloaikaa. (Euroopan komission tiedonannot 19.3.2020, 3.4.2020, 8.5.2020, 29.6.2020, 13.10.2020 ja 28.1.2021.)

Komission valtiontuki-tiedonannoissa on oikeudellisesti kyse siitä, että komissio informoi jäsenvaltioita etukäteen omista tulkintalinjauksistaan. Euroopan unionin valtiontukisääntelyn peruspilarit ovat COVID-19-tilanteessakin pysyneet entisenlaisina. Komissio otti tiedonannoissaan kantaa siihen, mitkä tukitoimenpiteet se katsoo poikkeustilanteen aikana sallituiksi SEUT 107 artiklan 2 ja 3 kohtien nojalla. Tuki voidaan sallia esimerkiksi SEUT 107.3 artiklan b alakohdan perusteella: sisämarkkinoille soveltuvana voidaan pitää jäsenvaltion taloudessa olevan vakavan häiriön poistamiseen tarkoitettua tukea.

Tiedonannoillaan komissio yksilöi tukitoimia, joita se pitää poikkeusolojen aikana SEUT 107 artiklan sallimina tukina. Tällaisia ovat muun muassa koronavirukseen liittyvään tutkimus- ja kehittämistoimintaan tarkoitettut tuet sekä verojen ja sosiaaliturvamaksujen maksuunpanon lykkäyksiä toteutuvat tuet. Mikro- ja pienyrityksille myönnetyn tuen ehtoja komissio lievensi kesällä 2020 niin, että tällaiselle yritykselle

voidaan myöntää tukea, vaikka kyseinen yritys olisi ollut taloudellisissa vaikeuksissa jo ennen koronaviruspandemiaa. Syksyn 2020 tiedonannolla komissio mahdollisti tuen myöntämisen yrityksille, joiden liikevaihto oli supistunut koronaviruspandemian vuoksi merkittävästi vuoden 2019 vastaavaan ajanjaksoon verrattuna. (Euroopan komission verkkosivut: Valtiontukeen liittyvät toimet; Euroopan komission tiedonanto 13.10.2020.)

Komissio ilmoitti ensimmäisessä COVID-19-tiedonannossaan sallivansa yhdelle yritykselle enintään 800 000 euron suorat avustukset tai veroetuudet. Myös markkinahintaa edullisemmat lainat ja takaukset yrityksille ovat mahdollisia. Tuen yleistä enimmäismäärä nostettiin vuoden 2021 tammikuussa 1,8 miljoonaan euroon. Lisäksi kiinteisiin kustannuksiin myönnettävän tuen enimmäismääräksi määritettiin 10 miljoonaa euroa. (Euroopan komission tiedonannot 19.3.2020 ja 28.1.2021.)

On huomattava, että koronavirustautitilanteen aikanakin jäsenvaltioiden on tehtävä tukitoimista ennakoilmoitus komissiolle tilanteissa, joissa ilmoitus normaalioloissakin vaadittaisiin. Suomen osalta komissio hyväksyi 24.4.2020 Suomen 3 miljardin euron suuruisen puitetukiohjelman koronavirusepidemiaan liittyville valtiontukitoimenpiteille. (Euroopan komission päätös 24.4.2020; Työ- ja elinkeinoministeriön tiedotteet 20.3.2020 ja 25.4.2020.)

Koronaviruspandemian aikana Euroopan komissio tasapainottelee valtiontukisääntelyä soveltaessaan kahden erisuuntaisen tavoitteen välillä. Toisaalta komissio pyrkii tukemaan yritysten toimintakykyä poikkeusoloissa sallimalla riittävät valtiontuet jäsenvaltioissa, toisaalta taas komissio yrittää samalla estää sen, etteivät sisämarkkinat häiriintyisi yritystukien seurauksena (Siikavirta 2020).

Suomessa yritysten taloudellisia häiriöitä on pyritty COVID-19-pandemian aikana estämään ja lieventämään tietyillä sääntelytoimilla. Hallitus antoi kesäkuussa 2020 eduskunnalle esityksen laiksi yritysten määräaikaisesta kustannustuesta (HE 91/2020 vp). Eduskunta käsitteli ja hyväksyi lakiesityksen nopealla aikataululla, ja tasavallan presidentti vahvisti lain 26.6.2020 (laki 508/2020). Lain voimassaoloajaksi säädettiin aluksi 1.7.2020–31.12.2020, mutta myöhemmin säädöksen voimassaoloa jatkettiin 31.12.2021 saakka (laki 280/2021). Hallituksen esityksessä todettiin kustannustukilain olleen sopusoinnussa Euroopan komission Suomen puitetukiohjelmasta 24.4.2020 antaman päätöksen kanssa (HE 91/2020 vp, 13).

Kustannustuen tavoitteena on turvata yritysten maksuvalmiutta ja näin pienentää konkurssiin ajautuvien yritysten määrää COVID-19-pandemian aikaansaamassa tilanteessa. Tuki on tarkoitettu yrityksille, joiden liikevaihto on pudonnut merkittävästi koronaviruspandemian vuoksi (HE 91/2020 vp, 3 ja 7). Kustannustuen yrityskohtainen suuruus lasketaan lain 5 §:ssä olevan kaavan avulla.

Toinen esimerkki koronavirustautitilanteen vuoksi perustetuista kansallisista tukimuodoista on yksinyrittäjälle eli yksin taloudellista toimintaa harjoittavalle yrittäjälle myönnettävä avustus. Kyse oli kuntien maksamasta tuesta, jota yksinyrittäjän

oli mahdollista hakea kotikunnastaan. Avustuksen maksaminen oli kunnille vapaaehtoista, mutta työ- ja elinkeinoministeriö lupasi turvata yksinyrittäjien avustuksen riippumatta yrittäjän kotikunnasta. Avustuksen suuruus oli 2000 euroa yritystä kohden, joten tuki oli EU:n valtiontukisäännösten näkökulmasta vähämerkityksistä tukea eli niin sanottua *de minimis* -tukea, josta ei tarvinnut tehdä Euroopan komissiolle ennakoilmoitusta. (Työ- ja elinkeinoministeriön ohje 8.4.2020.) Valtio korvasi kunnille avustuksesta aiheutuvat kustannukset. Tästä kunnille maksettavasta valtionavustuksesta säädettiin valtioneuvoston asetuksessa 199/2020.

Päätelmät

Euroopan unionissa valtiontuet eli jäsenvaltioiden julkisen sektorin myöntämät yrityksille suunnatut tuet pohjautuvat perussopimustason säännöksiin. Valtiontuista säännellään Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107–109 artikloissa. Valtiontukien sääntelyllä ja valvonnalla pyritään varmistamaan Euroopan unionin sisämarkkina-alueen tehokas kilpailu ja vapaakaupan toimivuus.

Valtiontukisäännösten korkeasta normihierarkkisesta asemasta huolimatta sääntelyn tapauskohtaisella tulkinnalla on käytännössä ratkaiseva merkitys. Perussopimusartiklat määrittelevät yleiset reunaehdot kielletyille ja sallituille tuille, mutta valtiontuen tapauskohtainen hyväksyttävyyys ratkaistaan Euroopan komission päätöksenteossa. Valtiontukien valvontavaltaa EU:ssa on komission lisäksi unionin yleisellä tuomioistuimella, joka käsittelee komission valtiontukipäätöksistä tehdyt valitukset. Yleisen tuomioistuimen ratkaisuihin on puolestaan mahdollista hakea muutosta unionin tuomioistuimelta.

Komission valtiontukivalvonnan tärkeä keino on ennakoilmoitusmenettely, jossa jäsenvaltio pyytää komissiolta valtiontuelle etukäteen hyväksyntää. Valtiontukiin liittyvää hallinnointia ja byrokratiaa ovat vähentäneet säädökset tietyistä tukityypeistä, joiden myöntäminen ei edellytä ennakoilmoituksen tekemistä komissiolle. Tällaisia tukia ovat vähämerkityksiset tuet eli *de minimis* -tuet sekä komission yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen nojalla sallituiksi säädetyt tuet.

Valtiontukisääntelyn ”tiukkuuden” oikean tason löytäminen on olennaista. On tärkeää, että kansallisen hallinnon voimavaroja ei kulu kohtuuttomasti EU:n valtiontukimääräysten täyttämiseen. Jäsenvaltioiden kantoja tulisikin säännöllisesti kuulla sen suhteen, millaisten tukien osalta EU:ssa on tarkoituksenmukaista edellyttää komissiolle tehtävää ennakoilmoitusta.

Valtiontukisääntelyssä ja -päätöksenteossa joudutaan hakemaan tasapainoa toisaalta jäsenvaltioiden taloudellisen itsemääräämisoikeuden ja toisaalta sisämarkkinoiden vapaan kilpailun turvaamisen välillä. Suomen valtiosääntöoikeudellisen

täysivaltaisuuden näkökulmasta EU:n valtiontukinormit rajoittavat kansallista lainsäädäntövaltaa ja finanssivaltaa.

Koronaviruspandemian aikana Euroopan komissiolla on ollut näkyvä rooli valtiontukisääntelyn tulkitsijana. Komissio on antanut tilanteen aikana useita tiedonantoja valtiontuki-linjauksistaan melko nopeassa aikataulussa, mikä osoittaa komission kykenevän varsin joutuisaan toimintaan kriisitilanteessa. Toisaalta pandemian aika on myös alleviivannut komission yksinomaista toimivaltaa Euroopan unionin valtiontukiasioissa. Komission määritellessä uusia valtiontukilinjauksiaan unionin ylimmät lainsäätäjät eli ministerineuvosto ja Euroopan parlamentti ovat olleet lähinnä katselijan roolissa.

Myös koronavirustilanteessa jäsenvaltioiden on pitänyt hyväksyttää yrityksille suunnattuja tukitoimenpiteitä etukäteen komissiolla. Jäsenvaltioiden mahdollisuudet myöntää valtiontukia riippuvat siis sekä poikkeus- että normaalioloissa usein komission tapauskohtaisesta harkinnasta. Tämän vuoksi voidaan kysyä, onko komissiolla valtiontukiasioissa liiankin vahva asema. Oikeusvarmuuden näkökulmasta ei nimitäin ole ihanteellista, mikäli yritystuen myöntämistä harkitsevan jäsenvaltion viranomaisen on vaikea ennakoida, millaisen valtiontukipäätöksen komissio yksittäisessä tilanteessa tekee. Onkin tarpeen kiinnittää huomiota siihen, säädetäänkö EU:n lainsäädännössä tällä hetkellä riittävän tarkasti niistä kriteereistä, joiden perusteella komissio tekee päätöksensä valtiontuen sallittavuudesta.

Lähteet

- Alkio, M. & Hyvärinen, O. 2016. *Valtiontuet*. 2., uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent Oy. [https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/FAFBDXFUG#kohta:VALTIONTUET\(2\)](https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/FAFBDXFUG#kohta:VALTIONTUET(2))
- Bacon, K. 2017. *European Union Law of State Aid*. 3. painos. New York: Oxford University Press.
- Bright, C. & Schmidt, J. 2005. State Aid. Teoksessa Willis, P. R. (toim.) *Introduction to EU Competition Law*. Informa Law from Routledge, 171–179.
- Bulletin of the European Communities 10/1992. Volume 25. Commission.
- Completing the Internal Market – White Paper from the Commission to the European Council (Komission valkoinen kirja Eurooppa-neuvostolle sisämarkkinoiden toteuttamisesta). Milano, 28.–29. kesäkuuta 1985. COM (85)0310 final, 14.6.1985.
- Drijber, B. J. 2018. The Role of National Courts in Enforcing the EU State Aid Rules. *Competition Law & Policy Debate* 4(3), 36–45.
- Euroopan komissio. 2005. Valtiontuen toimintasuunnitelma. Valtiontukien vähentäminen ja tarkempi kohdentaminen: suunnitelma valtiontuen uudistamiseksi vuosina 2005–2009. KOM (2005) 107 lopullinen.
- Euroopan komissio. 2012. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. EU:n valtiontuki uudistus. COM (2012) 209 final.
- Euroopan komissio. 2016. Euroopan komission tiedonanto Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontuen käsitteestä. EUVL N:o C 262, 19.7.2016.
- Euroopan komissio. 2017. Komission yksiköiden valmisteluasiakirja. Euroopan rakenne- ja investointirahastoista saaduilla varoilla perustettujen rahoitusvälineiden valtiontukea koskevat ohjeet ohjelmakaudelle 2014–2020. Bryssel 2.5.2017. SWD (2017) 156 final.
- Euroopan komission lehdistötiedote 30.8.2016. Valtiontuki: Irlanti antanut Appllelle laitonta veroetua 13 miljardin euron arvosta. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/IP_16_2923 (25.6.2020).
- Euroopan komission tiedonanto 19.3.2020. Tilapäiset puitteet valtiontukitoimenpiteille talouden tukemiseksi tämänhetkisessä covid-19-epidemiassa. C(2020) 1863 final. EUVL N:o C 91 I, 20.3.2020.
- Euroopan komission tiedonanto 3.4.2020. Muutokset valtiontukitoimenpiteitä talouden tukemiseksi tämänhetkisessä covid-19-epidemiassa koskeviin tilapäisiin puitteisiin. C(2020) 2215 final. EUVL N:o C 112 I, 4.4.2020.
- Euroopan komission tiedonanto 8.5.2020. Muutokset valtiontukitoimenpiteitä talouden tukemiseksi tämänhetkisessä covid-19-epidemiassa koskeviin tilapäisiin puitteisiin. C(2020) 3156 final.
- Euroopan komission tiedonanto 29.6.2020. Kolmas muutos valtiontukitoimenpiteitä talouden tukemiseksi tämänhetkisessä covid-19-epidemiassa koskeviin tilapäisiin puitteisiin. C(2020) 4509. EUVL N:o C 218. 2.7.2020.
- Euroopan komission tiedonanto 13.10.2020. Neljäs muutos valtiontukitoimenpiteitä talouden tukemiseksi tämänhetkisessä covid-19-epidemiassa koskeviin tilapäisiin puitteisiin ja muutokset Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan soveltamisesta lyhytaikaisesti vientiluottovakuutuksiin annetun komission tiedonannon liitteeseen 2020/C 340 I/01. C(2020) 7127. EUVL N:o C 340 I. 13.10.2020.

- Euroopan komission tiedonanto 28.1.2021. Viides muutos valtiontukitoimenpiteitä talouden tukemiseksi tämänhetkessä covid-19-epidemiassa koskeviin tilapäisiin puitteisiin ja muutokset Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan soveltamisesta lyhytaikaisiin vientiluottovakuutuksiin annetun komission tiedonannon liitteeseen 2021/C 34/06. C(2021) 564. EUVL N:o C 34. 1.2.2021.
- Euroopan komission verkkosivut: Valtiontukeen liittyvät toimet. https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic/state-aid-cases_fi (14.4.2021).
- Euroopan tilintarkastustuomioistuin. 2011. Erityiskertomus nro 15. Varmistetaanko komission toteuttamalla menettelyillä valtiontuen valvonnan vaikuttava hallinnointi? [https://www.eca.europa.eu/Lists/News/NEWS1112_15/NEWS1112_15_FI.PDF\(7.7.2020\)](https://www.eca.europa.eu/Lists/News/NEWS1112_15/NEWS1112_15_FI.PDF(7.7.2020))
- Grozea-Knuth, C. 2016. De minimis. Teoksessa Pesaresi, N., Van de Castele, K., Flynn, L. & Siaterli, C. (toim.) *EU Competition Law. Volume IV. State Aid*. Book One. 2. painos. Deventer: Claves & Casteels Law Publishers, 375–415.
- Heimler, A. & Jenny, F. 2012. The Limitations of European Union Control of State Aid. *Oxford Review of Economic Policy* 28(2), 347–367.
- Joutsamo, K., Aalto, P., Kaila, H. & Maunu, A. 2000. *Eurooppaoikeus*. 3. uudistettu painos. Kauppakaari Oyj.
- Jääskinen, N. 1992. EY-jäsenyyden vaikutus eduskunnan valtaan. *Politiikka* 3, 271–279.
- Kuoppamäki, P. 2018. Uusi kilpailuoikeus. 3., uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent Oy. [https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/HABBBXDTEB#/kohta:Uusi\(20\)kilpailuoikeus](https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/HABBBXDTEB#/kohta:Uusi(20)kilpailuoikeus)
- Myllymäki, A. 2007. *Finanssihallinto-oikeus*. Helsinki: WSOYpro.
- Nicolaides, P. 2014. An Economic Assessment of the Usability of the New General Block Exemption Regulation for State Aid (Regulation 651/2014). *European Competition Journal* 10 (3), 403–417.
- Nykänen, P. 2019. Oikeusjärjestys ja sen erityispiirteet. Teoksessa Nykänen, P. (toim.) *Johdatus oikeusjärjestykseen*. Tampere: Tampereen yliopisto, Johtamisen ja talouden tiedekunta, 11–67.
- OECD. 2010. Policy Roundtables. Competition, State Aids and Subsidies. <http://www.oecd.org/daf/competition/sectors/48070736.pdf> (17.6.2020).
- Ojanen, T. 2016. *EU-oikeuden perusteita*. 3., uudistettu laitos. Helsinki: Edita Publishing Oy. <https://shop-edita-fi.libproxy.tuni.fi/digikirja/37-7168-3>
- Purhonen, E. 1961. *Eduskunnan budjettivalta*. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys.
- Siikavirta, K. 2020. Koronavirusepidemia ja valtiontuki lainsäädännön silmin. Puuvillatehtaan puntari -blogi 5.6.2020. <https://blogs.univaasa.fi/puntari/2020/06/05/koronavirusepidemia-ja-valtiontuki-lainsaadannon-silmin/> (2.7.2020).
- Siikavirta, K. & Parikka, J. 2010. *EU:n valtiontukisäännöt*. Helsinki: Edita Publishing Oy. <https://www.edilex-fi.libproxy.tuni.fi/kirjat/8325.pdf> (2.7.2020).
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2014). EU:n valtiontukisäännöt. https://tem.fi/documents/1410877/2851861/EUn_valtiontukisaannot_lokakuu2014.pdf/2a030b24-77d7-4979-a898-55b027ea3ae1 (12.6.2020).
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2016. Opas de minimis -tuista. EU:n valtiontukisäännöt. TEM oppaat ja muut julkaisut 21/2016. [https://tem.fi/documents/1410877/2851861/Opas+de+minimis-tuista+\(2015\)/d1c03961-09db-4f81-af50-3dfaae57c4c6](https://tem.fi/documents/1410877/2851861/Opas+de+minimis-tuista+(2015)/d1c03961-09db-4f81-af50-3dfaae57c4c6) (29.6.2020).
- Työ- ja elinkeinoministeriön ohje 8.4.2020. Yksinyrittäjien korona-avustus -ohje kunnille valtionavustuksen hakemisesta sekä avustuksen myöntämisestä yksinyrittäjille. <https://tem.fi/documents/1410877/21836369/Ohje+KUNNILLE+YY-avustus+9.4.2020+final+TEM+kirjepohja.pdf/dc74bab6-1b72-5ac5-2018-5606c8ef9d2c/Ohje+KUNNILLE+YY-avustus+9.4.2020+final+TEM+kirjepohja.pdf> (15.4.2021).

- Työ- ja elinkeinoministeriön tiedote 20.3.2020. EU:n valtiontukisääntöihin tilapäistä joustoa koronavirustilanteessa. <https://tem.fi/-/eu-n-valtiontukisaantoihin-tilapaista-joustoa-koronavirustilanteessa> (15.4.2021).
- Työ- ja elinkeinoministeriön tiedote 25.4.2020. Komissio hyväksyi Suomen puitetukiohjelman koronaepidemiaan liittyville valtiontukitoimenpiteille. <https://tem.fi/-/komissio-hyvaksyi-suomen-puitetukiohjelman-koronaepidemiaan-liittyville-valtiontukitoimenpiteille> (2.7.2020).
- Valtioneuvosto. 2019. Tiedote 15.4.2019. Tieto markkinoita vääristävistä valtiontuista auttaa tasaamaan pelikenttää suomalaisyrityksille. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/tieto-markkinoita-vaaristavista-valtiontuista-auttaa-tasaamaan-pelikenttaa-suomalaisyrityksille> (21.6.2020).
- Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2017. Yritystuet. Laillisuustarkastuskertomus 14/2017. <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/05/31081523/yritystuet-14-2017.pdf> (16.7.2020).
- Van de Castele, K. 2016. The Concept of State Aid. Teoksessa Pesaresi, N., Van de Castele, K., Flynn, L. & Siaterli, C. (toim.) *EU Competition Law. Volume IV. State Aid*. Book One. Second Edition. Clayes & Casteels Law Publishers, 187–199.
- VNS 2/1991 vp. Valtioneuvoston selontekoon eduskunnalle EY-jäsenyyden vaikutuksista Suomelle 9.1.1992. Suomi ja Euroopan yhteisön jäsenyys.
- Wacker, J. 2009. *Euroopan unionin talous- ja rahaliiton vaikutukset kansalliseen finanssivaltaan. Tutkimus unionin vakaussäätelyn oikeudellisesta merkityksestä*. Tampere: Tampere University Press.
- Yle Uutiset 30.8.2016. EU-komissio tuomitsi Irlannin perimään Applelta yli 13 miljardia euroa laitonta veroetua. <https://yle.fi/uutiset/3-9130682> (25.6.2020).
- Yle Uutiset 1.8.2017. ”Palikat alkavat olla kohdallaan” – Euroopan komissio hyväksyi Tampereen monitoimiareenalle myönnettävän tuen. <https://yle.fi/uutiset/3-9751581> (25.6.2020).
- Yle Uutiset 31.5.2016. Valtio lupaa 18 miljoonaa Tampereen monitoimiareenan rakentamiseen. <https://yle.fi/uutiset/3-8919884> (25.6.2020).

Säädökset

- Asetus Maailman kauppajärjestön perustamissopimuksen ja sen liitesopimusten voimaansaattamisesta sekä näiden eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta. SopS 5/1995.
- Euroopan yhtenäisasiakirja. Euroopan yhteisöjen virallinen lehti N:o L 169, 29.6.1987.
- Komission asetus N:o 794/2004 (21.4.2004) Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 108 artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä annetun neuvoston asetuksen (EU) 2015/1589 täytäntöönpanosta. EUVL N:o L 140 30.4.2004.
- Komission asetus N:o 1407/2013 (18.12.2013) Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen. EUVL N:o L 352, 24.12.2013.
- Komission asetus N:o 651/2014 (17.6.2014) tiettyjen tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi perussopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti. EUVL N:o L 187, 26.6.2014.
- Komission päätös 11.12.2007, C 7/06, valtiontuesta, jonka Suomi on myöntänyt Tieliikelaitokselle/Destialle. EUVL N:o L 270, 10.10.2008.
- Komission päätös 30.8.2016, 2017/1283, C (2016) 5605, valtiontuesta SA.38373 (2014/C) (ex 2014/NN) (ex 2014/CP), jonka Irlanti on myöntänyt Applelle. EUVL N:o L 187, 19.7.2017.
- Komission päätös 24.4.2020. State Aid SA.56995 (2020/N) – Finland COVID-19: Framework Scheme for State aid measures (Section 3.1 of the Temporary Framework). C (2020) 2778 final.
- Kuntalaki 410/2015.

- Laki eräiden valtion tukea koskevien Euroopan unionin säännösten soveltamisesta 300/2001.
- Laki valtiontalouden tarkastusvirastosta 676/2000.
- Laki yritysten määräaikaisesta kustannustuesta 508/2020.
- Laki yritysten määräaikaisesta kustannustuesta annetun lain muuttamisesta 280/2021.
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus maa- ja metsätalousministeriön työjärjestyksestä 658/2016.
- Neuvoston asetus N:o 1588/2015 (13.7.2015) Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan soveltamisesta tiettyihin valtion monialaisen tuen muotoihin. EUVL N:o L 248, 24.9.2015.
- Neuvoston asetus N:o 1589/2015 (13.7.2015) Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 108 artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä. EUVL N:o L 248, 24.9.2015.
- Sopimus Euroopan unionin toiminnasta (SEUT). Konsolidoitu versio. Euroopan unionin virallinen lehti N:o C 202 7.6.2016.
- Suomen perustuslaki 731/1999.
- Traité instituant la Communauté économique européenne (1957). Alkuperäinen Euroopan talousyhteisön perustamissopimus. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT&from=FI> (21.6.2020).
- Valtioneuvoston asetus työ- ja elinkeinoministeriöstä 1024/2007.
- Valtioneuvoston asetus valtiontukien ilmoittamisessa komissiolle noudatettavista menettelyistä. 89/2011.
- Valtioneuvoston asetus yksinyrittäjien tukemiseen tarkoitetuista valtionavustuksista kunnille 199/2020.

Oikeuskäytäntö

- Euroopan unionin tuomioistuin. C-284/12. Deutsche Lufthansa AG vastaan Flughafen Frankfurt-Hahn GmbH. ECLI:EU:C:2013:755.
- Euroopan unionin tuomioistuin. C-526/14. Tadej Kotnik ym. vastaan Državni zbor Republike Slovenije. EU:C:2016:570.
- Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (nykyisin unionin yleinen tuomioistuin). Yhdistetyt asiat T-92/00 ja T-103/00 Territorio Histórico de Álava. ECLI:EU:T:2002:61.
- Euroopan yhteisöjen ensimmäisen asteen tuomioistuin. T-171/02. Regione autonoma della Sardegna vastaan Euroopan yhteisöjen komissio. ECLI:EU:T:2005:219.
- Euroopan yhteisöjen tuomioistuin (nykyisin Euroopan unionin tuomioistuin). C-248/84. Saksan liittotasavalta vastaan Euroopan yhteisöjen komissio. ECLI:EU:C:1987:437.
- Euroopan yhteisöjen tuomioistuin. C-354/90. Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires ja Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon vastaan Ranskan tasavalta. ECLI:EU:C:1991:440.
- Euroopan yhteisöjen tuomioistuin. C-39/94. Syndicat français de l'Express international (SFEI) ym. vastaan La Poste ym. ECLI:EU:C:1996:285.
- Euroopan yhteisöjen tuomioistuin. C-345/02. Pearle BV, Hans Prijs Optiek Franchise BV ja Rinck Opticiens BV vastaan Hoofdbedrijfschap Ambachten. ECLI:EU:C:2004:448.
- Euroopan yhteisöjen tuomioistuin. C-78/03. Euroopan yhteisöjen komissio vastaan Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum eV. ECLI:EU:C:2005:761.

Lain esityöt

HE 135/1994 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä.

HE 91/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalla laiksi yritysten määräaikaisesta kustannustuesta.